ANABLEDD YNG NGHYMRU 2025

Mae un o bob pump o bobl yng Nghymru yn anabl. **1 / 5**

25% Mae 25% o bobl anabl yng Nghymru yn byw mewn tlodi.

Mae'r bwlch cyflogaeth i bobl anabl yn 31% yng Nghymru. **31%**

£1.75 Roedd y bwlch cyflog anabledd yng Nghymru yn £1.75 yr awr yn 2023.

Ar gyfartaledd, mae angen £1010 ychwanegol y mis ar aelwydydd anabl. **£1010**

68% Pobl anabl oedd i gyfrif am 68% o'r marwolaethau oherwydd COVID-19 yng Nghymru.

Mae pobl anabl ddwywaith yn fwy tebygol o fod yn anactif yn segur yn gorfforol **2x**

27% Mae dros chwarter o bobl anabl heb gymwysterau ffurfiol.

Y Model Cymdeithasol o Anabledd yn cydnabod y modd y mae cymdeithas yn gorfodi'r label 'anabledd' ar bobl. Ar sail hyn, caiff rhwystrau eu creu drwy agweddau, polisi a gweithdrefnau a gall cyfleusterau, adnoddau ac amgylcheddau eithrio pobl anabl yn gymdeithasol wrth iddynt gael eu siapio gan rai sydd heb amhariadau.

Dim byd amdanom ni hebddon ni yn egwyddor greiddiol sy’n golygu bod yn rhaid i bobl anabl sydd â phrofiad byw o’r rhwystrau systemig hyn gael eu cynnwys yn llawn ar bob lefel wrth gasglu tystiolaeth a gwneud penderfyniadau, o’r cychwyn cyntaf.

Profiadau Amrywiol o Anabledd
Mae profiadau pobl anabl yn amrywio'n sylweddol. Wahaniaethau i'w hystyried:

- Amhariadau o enedigaeth, sy'n datblygu yn ystod plentyndod neu'n ddiweddarach mewn bywyd
- Amhariadau gweladwy neu gudd
- Amhariadau unigol neu luosog
- Amgylchiadau economaidd-gymdeithasol a nodweddion croestoriadol eraill.

Trosolwg o'r Polisi: Llywodraeth Cymru

Ymrwymodd Llywodraeth Cymru yn ffurfiol i'r model cymdeithasol o anabledd yn 2002, ond daeth y dibyniaeth barhaus ar y model meddygol yn amlwg yn ystod pandemig COVID-19.

Pwerau datganoledig:

- Cynllun Gweithredu Hawliau Anabledd Cymru
- GIG Cymru
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Trosolwg o'r Polisi: Llywodraeth DU
Nid yw Llywodraeth y DU wedi mabwysiadu'r model cymdeithasol, ond mae'n annog ei ddefnyddio mewn dogfennau ad hoc.

Pwerau a gadwir:

- Deddf Cydraddoldeb a’r Pwyllgor Cydraddoldeb a Hawliau Dynol
- Adran Gwaith a Phensiynau a budd-daliadau
- Costau byw a’r economi

RHWYDWAITH YMCHWILWYR GYRFA CYNNAR
CYMDEITHAS DDYSGEDIG CYMRU
EARLY CAREER RESEARCHERS NETWORK
LEARNED SOCIETY OF WALES

RHWYDWAITH YMCHWILWYR GYRFA CYNNAR
CYMDEITHAS DDYSGEDIG CYMRU

EARLY CAREER RESEARCHERS NETWORK
LEARNED SOCIETY OF WALES

Anabledd yng Ngymru

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canlyniadau Fforwm Arbenigwyr Ymchwilwyr Gyrfa Gynnar Cymdeithas Ddysgedig Cymru ar y thema Anabledd yng Nghymru, Chwefror 2025. Daeth y fforwm â grŵp amrywiol o gyfranwyr ynghyd—gan gynnwys academyddion, gweithwyr gofal iechyd proffesiynol, cynrychiolwyr y sector cymdeithasol a'r trydydd sector, a llunwyr polisi—roedd llawer hefyd yn rhannu profiadau o'u bywyd eu hunain. Gyda'i gilydd, aethant ati i archwilio'r rhwystrau sydd o flaen pobl anabl drwy gydol eu hoes yng Nghymru, a datblygu cyfres o argymhellion er mwyn helpu unigolion, llunwyr polisi ac ymchwilwyr i ddatgymalu'r rhwystrau hyn i bobl anabl.

Cafodd y drafodaeth ei llunio gan y model cymdeithasol o anabledd, sy'n cydnabod y modd y mae cymdeithas yn gorfodi'r label 'anabledd' ar bobl. Ar sail hyn, caiff rhwystrau eu creu drwy agweddau, polisi a gweithdrefnau a gall cyfleusterau, adnoddau ac amgylcheddau eithrio pobl anabl yn gymdeithasol wrth iddynt gael eu siapio gan rai sydd heb amhariadau. Mae'r model hwn yn ein galluogi i ddeall sut mae gwahanol ffactorau'n effeithio ar bobl anabl, ac yn llywio'r modd yr ydym yn eiriol am amgylcheddau mwy cynhwysol.

Yn y gorffennol, mae llunwyr polisi, gweithwyr iechyd proffesiynol ac academyddion wedi ystyried anabledd drwy'r model meddygol, sy'n canolbwyntio ar adsefydlu ac yn ystyried cyflyrau fel problemau i'w datrys. Ystyrir bellach fod y model hwn yn hen ffasiwn, a'i fod yn cyfrannu at negeseuon negyddol mewnol ac at ficro-ymosodiadau isymwybodol.

Y Tirlun o ran Anabledd yng Nghymru, 2021-2025

- Mae **un o bob pump o bobl** yng Nghymru yn anabl, sy'n gyfran fwy o bobl nag yn y rhan fwyaf o ardaloedd y DU.
- **Cyfradd uchel o dlodi:** Mae 25% o bobl anabl yng Nghymru yn byw mewn tlodi.
- **Bwlch cyflogaeth:** Mae'r bwlch cyflogaeth i bobl anabl yn 31% yng Nghymru, ac mor uchel â 50% mewn rhai ardaloedd.
- **Bwlch cyflog:** Roedd y bwlch cyflog anabledd yng Nghymru yn £1.75 yr awr yn 2023.
- **Costau ychwanegol:** Ar gyfartaledd, mae angen £1010 ychwanegol y mis ar aelwydydd anabl i gael yr un safon byw ag aelwydydd nad ydynt yn anabl. Mae'r costau ychwanegol hyn yn cynrychioli tua 67% o incwm yr aelwyd ar ôl costau tai.
- **Iechyd:** Pobl anabl oedd i gyfrif am 68% o'r marwolaethau oherwydd COVID-19 yng Nghymru.
- **Gweithgarwch corfforol:** Mae pobl anabl ddwywaith yn fwy tebygol o fod yn anactif yn segur yn gorfforol na phobl nad ydynt yn anabl. I'r rhai sy'n gallu gwneud hynny, amcangyfrifir bod i weithgarwch ysgafn werth cymdeithasol o £4400 y pen y flwyddyn, gan godi i £6200 os gwneir 30 munud o weithgarwch bob dydd (canllawiau'r Prif Swyddog Marchnata).
- **Bwlch cymwysterau:** Mae dros chwarter (27.5%) o bobl anabl heb gymwysterau ffurfiol, o gymharu ag 16.7% o bobl nad ydynt yn anabl.

Llesiant Cymru 2024, Llywodraeth Cymru, 2024 | Disability Price Tag 2024, Disability charity Scope UK, 2024 | Coronafeirws (COVID-19) a'r effaith ar bobl anabl, Llywodraeth Cymru, 2021 | Social value of disabled people’s physical activity, Activity Alliance, 2024 | Canlyniadau pobl anabl mewn iechyd, tai, addysg,a statws economaidd (Cyfrifiad 2021), Llywodraeth Cymru, 2023.

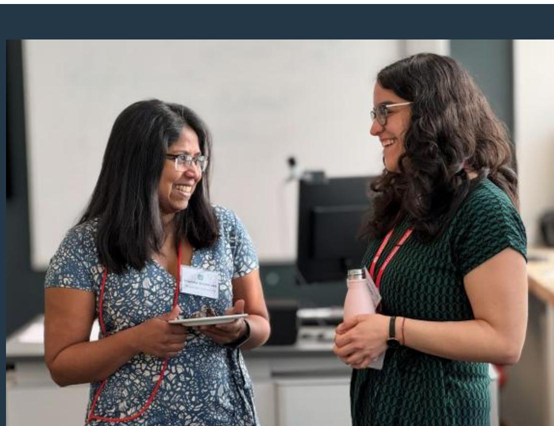

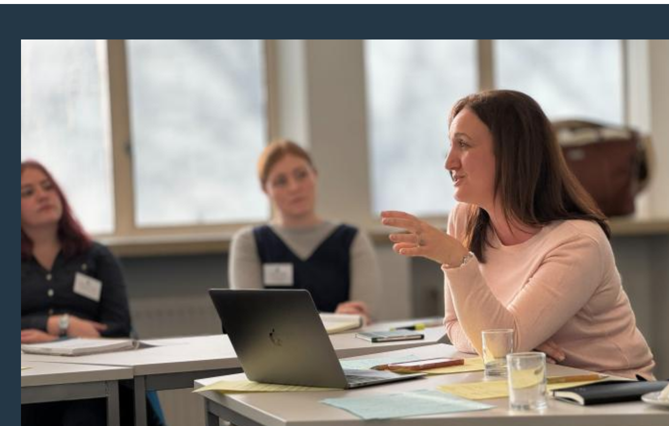

Meddwl drwy systemau

Yn unol â'r model cymdeithasol, ystyriwyd nifer o ffactorau sy'n dylanwadu ar bobl anabl, ond hefyd sut mae pobl anabl yn rhyngweithio â phob haen a sut mae haenau'n rhyngweithio â'i gilydd (e.e. sefydliadau iechyd a gofal cymdeithasol). Nodir y ffactorau canlynol:

Yr unigolyn: Mae gan y person yn y canol alluogedd, ac nid yr amhariad yn unig sy'n ei ddiffinio. Mae'n llunio'i amgylchedd ac yn ymateb iddo, gan herio ac ymlwybro drwy'r systemau sy'n effeithio ar ei iechyd, ei hunaniaeth a'i lesiant.

Y microsystem: Perthnasoedd agos â theulu, ffrindiau, gofalwyr, cymorth cymdeithasol a darparwyr gofal iechyd. Dyma lle bydd y rhyngweithiau agos hynny'n digwydd.

Yr exosystem: Mannau gwaith, ysgolion, cymdogion, gwasanaethau cymunedol a systemau tai, lles, cyfiawnder ac iechyd. Mae'r strwythurau hyn yn llunio amgylchedd yr unigolyn.

Y macrosystem: Agweddau cymdeithasol ehangach, polisïau cyhoeddus, normau diwylliannol, ac anabledd sefydliadol. Mae'r rhain yn dylanwadu ar y modd y mae cymdeithas yn deall ac yn cefnogi anabledd - neu'n creu darlun negyddol ohono.

Y cronosystem: Symudiadau hanesyddol, fel trawma rhyng-genedlaethol, a'r cynnydd a sbardunwyd gan ymgyrchoedd dros hawliau anabledd.

Mae'r rhwystrau y mae pobl anabl yng Nghymru yn eu hwynebu yn rhyng-gysylltiedig, a rhaid mabwysiadu dull integredig wrth weithredu unrhyw newidiadau er mwyn mynd i'r afael â'r rhwystrau hyn yn eu cyfanrwydd.

Ysbrydolwyd gan waith Jessica Stern, a Bronfenbrenner's Bioecological Model: [Working toward anti-racist perspectives in attachment theory, research, and practice | Attachment & Human Development, 2021.]

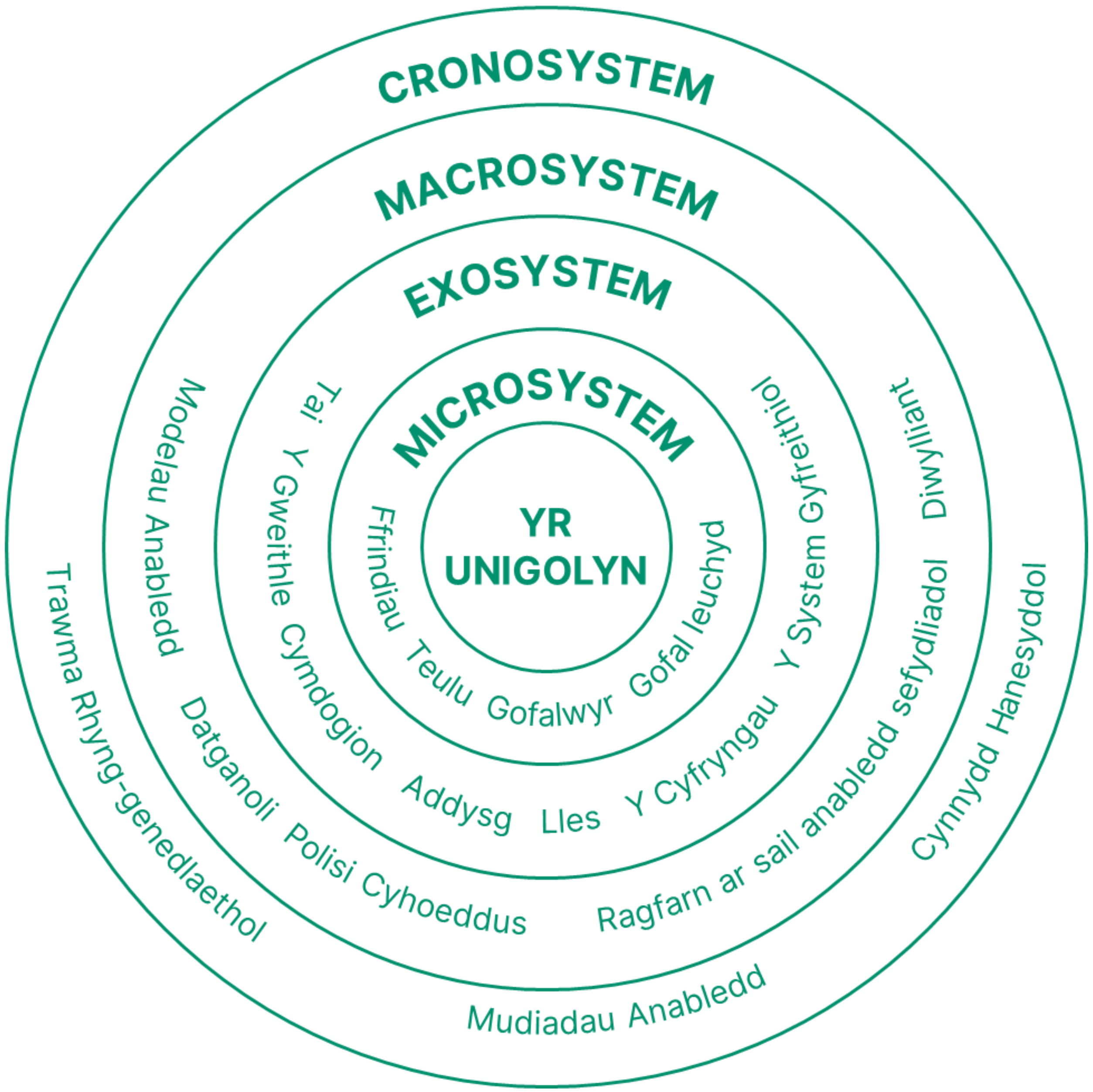

Trosolwg o'r Polisi

Mae polisïau ar sawl lefel - nid Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU yn unig, ond awdurdodau lleol a sefydliadau unigol fel cyflogwyr, yn effeithio ar anabledd.

Pwerau Datganoledig Llywodraeth Cymru

Mae gan Lywodraeth Cymru nifer o bwerau deddfwriaethol sydd wedi'u datganoli o ddeddfwriaeth ehangach Llywodraeth y DU, gan gynnwys meysydd fel iechyd, addysg a llywodraeth leol.

Ymrwymodd Llywodraeth Cymru yn ffurfiol i'r model cymdeithasol o anabledd yn 2002. Nid yw Llywodraeth y DU wedi mabwysiadu'r model, ond mae'n annog ei ddefnyddio mewn dogfennau ad hoc. Yng Nghymru, daeth y dibyniaeth barhaus ar y model meddygol yn amlwg yn ystod pandemig COVID-19. Mae adroddiad Drws ar Glo yn dangos mai pobl anabl oedd 68% o'r rhai fu farw'n gysylltiedig â COVID yng Nghymru, a bod ffactorau cymdeithasol wedi gwaethygu'r ffigur hwn. Cydnabu Llywodraeth Cymru y camgymeriadau hyn yn yr adroddiad Drws ar Glo, ac ailgadarnhau ei hymrwymiad i'r Model Cymdeithasol yn 2022. Bellach mae'n lansio Cynllun Gweithredu Hawliau Pobl Anabl.

Cynllun Gweithredu Hawliau Anabledd Cymru: Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn datblygu Cynllun Gweithredu Hawliau Anabledd i Gymru, ac mae'r cynllun drafft yn destun ymgynghoriad ar hyn o bryd. I raddau helaeth, mae'r gymuned yn ystyried y rhagdybiaeth fel arwydd cadarnhaol o gynnydd.

GIG Cymru: Mae'r Gwasanaeth Iechyd yn parhau i fod yn ffynhonnell sylweddol o rwystrau i bobl anabl yng Nghymru, oherwydd rhestrau aros a thoriadau cyllidebol. Yn benodol, nid yw'r polisi 'un cyflwr fesul apwyntiad' yn adlewyrchu natur gymhleth a chroestoriadol anghenion gofal iechyd llawer o bobl anabl.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol: Mae'r Ddeddf yn tynnu sylw at yr angen am newidiadau strwythurol i gefnogi unigolion anabl yng Nghymru, ac yn hyrwyddo cynhwysiant i fynd i'r afael â heriau economaidd-gymdeithasol, gan sicrhau gwrandawiad i bob llais. Mae'r ffocws hwn ar gyd-gynhyrchu ac eiriolaeth yn sbarduno cynnydd ystyrlon a newid parhaol. Fodd bynnag, mae elfennau o'r Ddeddf yn destun pryder i grwpiau o bobl anabl. Er enghraifft, gall yr hyn y mae “ffyniant” a “gwydnwch” yn ei olygu i bobl anabl fod yn wahanol iawn i'w hystyr i bobl nad ydynt yn anabl. Hefyd, gall y model 'cydraddoldeb' fod yn broblemus yn ymarferol i bobl anabl gan fod hynny'n golygu rhoi'r un driniaeth i bawb; Mae 'ecwiti' yn fwy addas, gan fod hynny'n golygu bod angen addasu a darparu ar gyfer gwahanol anghenion. Mae potensial i'r Ddeddf helpu pethau, ond nid yw'n ddigon mesuradwy.

Pwerau a Gadwir gan Lywodraeth y DU

Mae Llywodraeth y DU wedi cadw rhai pwerau deddfwriaethol dros Gymru, gan gynnwys cyfrifoldeb dros y Pwyllgor Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, y Ddeddf Cydraddoldeb, a'r Adran Gwaith a Phensiynau, ac mae pob un ohonynt yn cael effaith sylweddol ar fywydau pobl anabl.

Deddf Cydraddoldeb: Deddf a gyflwynwyd yn y DU yn 2010 yw'r Ddeddf Cydraddoldeb. Er eu bod yn cynnig rhai amddiffyniadau, nid yw'r Ddeddf na'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (EHRC) yn cynnig atebolrwydd cadarn i gwmnïau a sefydliadau nad ydynt yn cynnwys pobl anabl, nac yn gwneud eu cyfleusterau a'u gwasanaethau'n hygyrch. Ar ben hynny, mae rhai elfennau o'r Ddeddf yn amwys ac felly'n ddi-fudd. Er enghraifft, mae'r term 'addasiadau rhesymol' mewn perthynas ag amodau gwaith yn caniatáu arfer anghynhwysol oherwydd natur oddrychol yr hyn y gall cyflogwr honni sydd yn 'rhesymol'.

Budd-daliadau: Goruchwylir budd-daliadau gan Adran Gwaith a Phensiynau Llywodraeth y DU. Mae'r ffordd y mae budd-daliadau anabledd, fel y Taliad Annibyniaeth Personol (PIP), yn cael eu hasesu yn aml yn creu straen aruthrol a darpariaeth annigonol i bobl anabl. Ceir pryder sylweddol ynghylch newidiadau newydd i'r meini prawf a'r broses ar gyfer derbyn PIP sydd wedi cael eu cyhoeddi gan y llywodraeth bresennol.

Costau byw: Mae'r argyfwng costau byw yn cael effaith anghymesur ar bobl anabl yng Nghymru, yn enwedig o'i ystyried ochr yn ochr â thoriadau i fudd-daliadau anabledd. Adroddiad Anabledd Cymru 'Prin yn Goroesi' yn adnodd allweddol er mwyn deall yr anghydraddoldeb economaidd sydd o flaen pobl anabl ar hyn o bryd.

Profiadau Amrywiol o Anabledd

Mae profiadau pobl anabl yn amrywio'n sylweddol, felly bydd polisïau a fframweithiau cyfreithiol yn creu goblygiadau amrywiol.

Dyma wahaniaethau i'w hystyried:

- Amhariadau o enedigaeth, sy'n datblygu yn ystod plentyndod neu'n ddiweddarach mewn bywyd
- Amhariadau gweladwy neu gudd
- Amhariadau unigol neu luosog
- Amgylchiadau economaidd-gymdeithasol a nodweddion croestoriadol eraill.

Yn dilyn pandemig COVID-19, bu cynnydd yn nifer y bobl sy'n byw gydag anableddau cudd. Mae angen addysg ac ymwybyddiaeth gyhoeddus ynghylch sut y gall symptomau rhai cyflyrau amrywio o ran eu difrifoldeb a'u mynychder, er mwyn osgoi rhethreg a microymosodiadau niweidiol. Gelwir hyn yn aml yn anabledd dynamig.

Ceir nifer o enghreifftiau lle bydd rhagdybiaethau cyffredinol yn achosi canlyniadau negyddol i bobl anabl. Er enghraifft, roedd llawer o bobl anabl wedi'u cynnwys gyda'i gilydd y categori agored i niwed yn glinigol yn ystod y cyfnod clo, er gwaethaf yr amrywiadau rhwng gwahanol gyflyrau, a natur hynod feddygol y derminoleg hon. Mae'r labelu cyffredinol hwn hefyd yn achosi problemau wrth ymchwilio, fel y sonnir uchod, lle gall fod yn anodd i ymchwilwyr gael caniatâd gan fyrddau moeseg i gynnwys lleisiau pobl anabl mewn astudiaethau pwysig. Caiff rhagdybiaethau cyffredinol hefyd eu gweithredu mewn ysgolion, lle tybir na fydd myfyrwyr anabl yn elwa ar addysg sy'n eu herio, a lle na fyddant yn cael sefyll arholiadau.

Dim byd amdanom ni hebddon ni

Rhaid i bobl anabl gymryd rhan weithredol yn y broses o lunio polisi ac ymarfer. Mae "Dim byd amdanom ni hebddon ni" yn egwyddor greiddiol sy'n golygu bod yn rhaid i bobl anabl sydd â phrofiad byw o'r rhwystrau systemig hyn gael eu cynnwys yn llawn ar bob lefel wrth gasglu tystiolaeth a gwneud penderfyniadau, o'r cychwyn cyntaf. Gall cyd-gynhyrchu ymchwil, deddfwriaeth, cynllunio a dylunio arwain at Gymru sy'n dechrau mynd i'r afael â rhwystrau presennol ac atal rhai yn y dyfodol. Yn anad dim, mae'r egwyddor hon yn berthnasol i bob gwasanaeth cyhoeddus, nid yn unig i'r rhai sydd wedi'u targedu'n benodol at bobl anabl.

Mae angen hysbysu busnesau hefyd ynghylch sut mae cynnwys pobl anabl yn y camau cynnar wrth gynllunio prosiect neu greu cynnyrch sydd o fudd iddynt. Yn ogystal â chyflawni eu dyletswydd ddinesig, foesegol, ceir cymhelliant ariannol i gwmnïau gynnwys lleisiau a safbwyntiau pobl anabl ym mhob cam ac ar bob lefel wrth gynllunio a chynhyrchu. Er enghraifft, o fewn seilwaith a thrafnidiaeth gyhoeddus, mae gwneud ychwanegiadau neu addasiadau (fel toiledau ac esgynfeydd i bobl anabl) yn ddiweddarach yn ddrytach ac yn achosi mwy o aflonyddwch nag ymgynghori â phobl anabl, eu cynnwys a'u hystyried yn y camau cynllunio cychwynnol.
Mae'r un egwyddorion yn berthnasol i ymchwil, sy'n hanfodol er mwyn llunio polisïau sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Nid oes digon o ymwybyddiaeth o'r model cymdeithasol ym maes ymchwil, ac anaml y bydd pobl anabl yn cael eu cynnwys mewn astudiaethau o destunau nad ydynt yn trafod anabledd yn benodol - mae hyn yn rhannol gan fod ymagwedd feddygol a seiliedig ar risg yn cael ei defnyddio wrth lunio ffurflenni moeseg safonedig. Mae angen i bolisi yn y dyfodol gael ei lywio gan dystiolaeth o ymchwil gynhwysol yng Nghymru, wedi'i gynhyrchu ar y cyd â phobl anabl. Mae'n rhaid cael amser i gyflawni ymchwil gynhwysol a chyd-gynyrchedig, ac mae hynny'n dibynnu ar gael system ymchwil ac arloesi iach.

Sganio'r gorwel: Bygythiadau

- Gall y flaenoriaeth gynyddol a roddir i dwf economaidd uwchlaw pob ystyriaeth polisi arall gyfyngu ar gynnydd polisïau sy'n hyrwyddo ecwiti, a gall hynny gyfrannu at lithro'n ôl tuag at y model meddygol o anabledd er mwyn arbed costau. Daeth hyn i'r amlwg mewn diwygiadau i fudd-daliadau anabledd a fydd yn effeithio ar fynediad pobl anabl i gyflogaeth.
- Gall rhethreg gwrth-woke gynyddol niweidio hawliau a chynyddu'r gwahaniaethu a brofir gan bobl anabl bob dydd.
- Gallai cwmnïau yn yr Unol Daleithiau sydd â swyddfeydd yn y DU sy'n canslo polisïau Amrywiaeth, Ecwiti a Chynhwysiant effeithio ar fywydau gwaith pobl anabl.
- Mae'n bosibl y bydd ymchwil i anabledd yn UDA yn arafu neu hyd yn oed yn cael ei sensro - ymchwil sydd wedi bod yn ffynhonnell bwysig i greu newid ar sail tystiolaeth.
- Diffyg ymwybyddiaeth o fewn cwmnïau a sefydliadau y gall gweithwyr anabl gyfrannu talent, sgiliau a safbwynt gwerthfawr.
- Diffyg ymwybyddiaeth ymhlith llunwyr polisi fod pobl anabl yn cyfrannu'n economaidd ac yn ddiwylliannol i gymdeithas, gan ddefnyddio budd-daliadau PIP i gael mynediad at gyflogaeth (a thalu treth incwm ac yswiriant gwladol drwy hynny).
- Diffyg amddiffyniad drwy bolisi a deddfwriaeth bresennol fel Deddf Cydraddoldeb 2010, lle mae geiriad fel "cydraddoldeb" (yn hytrach nag "ecwiti") ac "addasiadau rhesymol" yn rhoi'r flaenoriaeth i'r cyflogwr.
- Diffyg atebolrwydd cadarn i gwmnïau nad ydynt yn gweithredu polisi a deddfwriaeth bresennol, ac nad ydynt yn gwneud eu diwylliant gwaith a'u seilwaith yn hygyrch.

RHWYDWAITH YMCHWILWYR GYRFA CYNNAR
CYMDEITHAS DDYSGEDIG CYMRU
EARLY CAREER RESEARCHERS NETWORK
LEARNED SOCIETY OF WALES

Sganio'r gorwel: Cyfleoedd

- Yng Nghymru, mae pobl anabl yn cymryd rhan yn gynyddol yn y gwaith o lunio polisi, gan gynnwys ymgyngoriadau ar y modd y mae COVID-19 wedi effeithio ar bobl anabl, a sut y gellir ymdrin â'r heriau hyn yn effeithiol.
- Mae gan y Tasglu Hawliau Anabledd a Chynllun Gweithredu Hawliau Anabledd Cymru sy'n deillio o hynny botensial i ysgogi rhywfaint o newid cadarnhaol.
- Mae'r ymwybyddiaeth a'r ddealltwriaeth o'r Model Cymdeithasol o Anabledd yn cynyddu.
- Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn cynnig cyfleoedd i fynnu ystyriaethau hirdymor.
- Mae prosiectau i gefnogi pobl anabl a hyrwyddo cydraddoldeb yn parhau i gael eu datblygu gan sefydliadau fel Anabledd Cymru (e.e. 'Y Gronfa Mynediad i Swyddi Etholedig Cymru' a 'Llunio Ein Bywydau a'n Cymunedau, Cynllunio Gyda'n Gilydd') a Chelfyddydau Anabledd Cymru (e.e. 'Crip Ecwip' a 'Ni Chawn Ein Dileu').
- Mae ymchwil gyfredol yn cynnwys astudiaeth Prifysgol De Cymru o ofal diwedd oes i rai ag anableddau dysgu, ymchwil barhaus i chwaraeon ac anabledd yn Chwaraeon Anabledd Cymru, astudiaeth gan y Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Ymchwil Gymdeithasol o hygyrchedd o fewn prosiectau ymchwil, ac ymchwil i hygyrchedd a'r celfyddydau ym Mhrifysgol Wrecsam.

Argymhellion

I ymchwilwyr:

1. Sicrhau bod pobl anabl yn cael eu cynnwys yn y gwaith o osod yr agenda ymchwil.
2. Gweithio mewn partneriaeth â phobl anabl i gynllunio a chyflawni ymchwil.
3. Cynnig atebolrwydd cadarn lle bo systemau ffurfiol yn methu.
4. Eiriol dros addysg sy'n cynnwys heriau priodol i fodloni anghenion addysgol amrywiol a helpu i ddylunio'r addysg honno.
5. Eiriol dros gyllid yn benodol ar gyfer ymchwil i anabledd.
6. Prif-ffrydio'r Model Cymdeithasol o Anabledd, gyda chydgynhyrchu ystyriol, ac ymagwedd ryddfreiniol ym mhob prosiect ymchwil, yn hytrach nag wrth drafod anabledd fel testun yn unig.
7. Casglu a syntheseiddio ymchwil i lywio'r broses o lunio polisïau, yn hytrach na chynhyrchu ymchwil newydd yn unig.

I lunwyr polisi:

1. Cynnwys pobl anabl mewn ymgyngoriadau ynghylch seilwaith lleol, wrth lunio polisïau ac mewn mentrau diwylliannol.
2. Mynnu atebolrwydd cadarn os na chaiff Deddf Cydraddoldeb 2010 ei chymhwyso'n ddigonol.
3. Codi ymwybyddiaeth o'r Model Cymdeithasol o Anabledd a'i integreiddio i bob agwedd ar gymdeithas.

I'r cyhoedd:

1. Codi ymwybyddiaeth o'r Model Cymdeithasol o Anabledd a'r heriau dyddiol sydd o flaen pobl anabl.
2. Dysgu am brofiad bywyd pobl anabl, fel micro-ymosodiadau a'r ffurfiau amrywiol ar anhygyrchedd.
3. Codi ymwybyddiaeth o fewn cwmnïau a sefydliadau ynghylch y budd ariannol a'r cyfraniadau y mae pobl anabl yn eu gwneud o fewn cyflogaeth.
4. Cynyddu'r pwysau ar gwmnïau a sefydliadau i gydymffurfio a gweithredu deddfwriaeth a pholisïau Ecwiti, Amrywiaeth a Chynhwysiant fel Deddf Cydraddoldeb 2010, gydag atebolrwydd cadarn os na wneir hynny.
5. Galw am newidiadau i'r seilwaith a'r diwylliant gwaith o fewn cwmnïau a sefydliadau er mwyn cynyddu hygyrchedd.
6. Cynyddu atebolrwydd pan geir diffyg ecwiti a rhethreg niweidiol.

Awduron

Cadair

Ruth Northway FLSW, Prifysgol De Cymru

Awduron Arweiniol

Rebecca Day, Prifysgol Bangor

Emily Lowthian, Prifysgol Abertawe

Grace Thomas, Prifysgol Wrecsam

Cyfranwyr Arbenigol

Louise Bosanquet, Prifysgol Wrecsam

James Patrick Cox, Prifysgol Abertawe a Llyfrgell Genedlaethol Cymru

Hadar Elraz, Prifysgol Abertawe

Miranda Evans, Anabledd Cymru

Bethan Hier, Prifysgol Abertawe

Alexandra Hird, Prifysgol Aberystwyth a Surrey Coalition of Disabled People

Willow Holloway, Anabledd Cymru ac Autistic UK CIC

William Kay, Prifysgol Caerdydd

Wahida Kent, Prifysgol Abertawe

Catherine Knight, Prifysgol Bryste

Rachel Knight, Bwrdd Iechyd Prifysgol GIG Betsi Cadwalader

Beth Pickard, Prifysgol De Cymru

Shubha Sreenivas, Prifysgol Wrecsam

Marjorie Thomas, Prifysgol Metropolitan Caerdydd

Foteini Tseliou, Prifysgol Caerdydd

Rebecca Ward, Prifysgol De Cymru

Kathryn Williams, Prifysgol Caerdydd

Samatha Williams, Anabledd Dysgu Cymru

Timothy Wynn, Outside In

Amdanon ni

Cymdeithas Ddysgedig Cymru

Cymdeithas Ddysgedig Cymru yw academi genedlaethol Cymru ar gyfer y celfyddydau a'r gwyddorau. Mae ei Chymrodoriaeth yn dwyn arbenigwyr ynghyd o bob maes academaidd a thu hwnt. Mae'r Gymdeithas yn defnyddio'r wybodaeth gyfunol hon i hyrwyddo ymchwil, ysbrydoli dysgu, a rhoi cyngor annibynnol ar bolisi.

Rhwydwaith Ymchwilwyr Gyrfa Gynnar

Mae'r Rhwydwaith Ymchwilwyr Gyrfa Gynnar yn rhwydwaith rhyngddisgyblaethol o ymchwilwyr sy'n gweithio ledled Cymru ac sydd yng nghamau cynnar eu gyrfaoedd. Mae'r Rhwydwaith yn cefnogi ymchwilwyr i dyfu eu rhwydweithiau ymchwil, cymryd rhan mewn cyfleoedd cydweithredol a rhyngddisgyblaethol, cael hyfforddiant, a dod o hyd i ffyrdd newydd o greu effaith gydag ymchwil.